

سنجش اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم بر اساس مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای باستیک

داود اصغری‌پور مهربانی*

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان،
رئیس اداره کتابداری پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

محمد ساجدی

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان،
رئیس اداره اطلاع‌رسانی و مدارک علمی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

تاریخ پذیرش: ۹۲/۹/۱۸

تاریخ دریافت: ۹۲/۵/۲۰

چکیده

مقدمه: پژوهش حاضر با هدف تعیین میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم و بررسی آن با متغیرهای جنسیت، مقطع (کارشناسی و کارشناسی ارشد)، رشته (کتابداری و غیر کتابداری) و استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه قبل از ورود به دانشگاه پرداخته است.

روش: روش پژوهش حاضر پیمایشی تحلیلی است. نمونه پژوهش شامل ۲۲۵ نفر از دانشجویان و ابزار مورد استفاده نسخه اصلاح‌شده‌ای از مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای باستیک شامل ۳۵ گزاره است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از جدول توزیع فراوانی و آزمون تی مستقل استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که میانگین کلی اضطراب در نمونه پژوهش ۸۸/۷۶ است. نتایج حاصل از آزمون تی مستقل نشان داد که میانگین اضطراب کتابخانه‌ای در زنان بیشتر از مردان و در دانشجویان رشته‌های غیر کتابداری بیشتر از کتابداری است. اما، در افرادی که قبل از ورود به دانشگاه از کتابخانه استفاده می‌کرده و آنان که استفاده نمی‌کرده‌اند، اختلاف معناداری وجود نداشت. این اختلاف در پایه‌های تحصیلی مختلف دانشجویان یکسان بود. به علاوه، این معناداری تنها مربوط به موانع فیزیکی بود و در سایر عوامل مؤثر بر اضطراب کتابخانه‌ای اختلاف معناداری مشاهده نشد.

نتیجه‌گیری: اهمیت مطالعه اضطراب کتابخانه‌ای به خصوص در مورد دانشجویان بر این امر استوار است که چون این افراد جهت انتخاب موضوع، جمع‌آوری اطلاعات و پیشینه پژوهش پایان‌نامه‌های خود و انجام تکالیف درسی نیازمند استفاده از کتابخانه هستند، اضطراب کتابخانه‌ای می‌تواند تأثیر منفی بر عملکرد تحصیلی و کمیت و کیفیت تولیدات علمی آنان داشته باشد.

کلیدواژه‌ها: اضطراب کتابخانه‌ای، کتابخانه‌های دانشگاهی، مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای باستیک. اضطراب کتابخانه‌ای، کتابخانه‌های دانشگاهی، مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای باستیک.

مقدمه

با بررسی تاریخ تمدن بشری مشخص می‌شود که کتابخانه‌ها بخش جدایی‌ناپذیر جامعه متمدن بوده و برای رفع نیازهای جامعه به وجود آمده‌اند (کومار^۱، ۱۳۷۴، ۵). کتابخانه‌ها نقش اساسی در دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی و پژوهشی داشته و در واقع قلب تپنده و پویای آنها محسوب می‌شوند. استفاده مطلوب از کتابخانه‌ها می‌تواند به بهتر شدن کیفیت آموزش و پژوهش کمک کند. از این رو، رابطه بسیار نزدیکی بین کتابخانه‌ها و آموزش و پژوهش وجود دارد.

استفاده از کتابخانه‌ها در شناسایی، بازیابی و دسترسی به اطلاعات برای مراجعین کتابخانه‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است. برآوردن نیازهای اطلاعاتی کاربران در کم‌ترین زمان و به بهترین شیوه به رکن اساسی فعالیت کتابخانه‌ها تبدیل شده است (موکهرجی^۲، ۱۳۸۲، ۲۸). بهره‌گیری از کتابخانه‌ها در صورتی امکان‌پذیر است که استفاده‌کننده و مراجعه‌کننده در موقعیتی قرار گیرند تا بتواند به راحتی ذهن خود را متمرکز ساخته و به انجام موضوع تحقیق خود پردازد و اگر کتابخانه‌ها این موقعیت را برای کاربران به وجود نیاورند، نتیجه‌ای غیر از سردرگمی و اتلاف وقت مراجعه‌کننده ندارد (تاج‌الدینی و موسوی، ۱۳۸۹، ۹۴).

امروزه در کنار تمام تلاش‌هایی که از سوی کتابخانه‌ها جهت فراهم‌آوری، سازمان‌دهی و دسترس‌پذیری اطلاعات و منابع اطلاعاتی برای کاربران صورت می‌گیرد، بررسی موانع عاطفی و روان‌شناختی استفاده از کتابخانه‌ها، دسترسی به منابع اطلاعاتی و انجام پژوهش‌های کتابخانه‌ای نیز می‌تواند در ارائه بهتر خدمات و استفاده مناسب‌تر کاربران از کتابخانه‌ها تأثیرگذار باشد (عرفان منش و دیدگاه، ۱۳۹۰، ۴۳).

بیان مسئله

کتابخانه‌های دانشگاهی در عین حال که برای برخی از دانشجویان محل امنی برای تحقیق و مطالعه به شمار می‌روند، برای برخی دیگر منشأ ایجاد زمینه‌های اضطراب هستند به گونه‌ای که استفاده بهینه آن‌ها از کتابخانه‌ها را به نحوی مخرب تحت تأثیر قرار می‌دهند. این اضطراب اولیه در استفاده از کتابخانه‌ها می‌تواند منشأ ایجاد اضطراب‌های بیشتری برای دانشجویان باشد و در نهایت منجر به استفاده غیر مفید از کتابخانه‌های دانشگاهی شود (Mellon, 1986, 160). احساسات منفی و ناخوشایند در رابطه با استفاده از کتابخانه‌های دانشگاهی از همان ابتدا به صورت غیررسمی به عنوان اضطراب کتابخانه‌ای^۳ خوانده می‌شود.

اضطراب کتابخانه‌ای را می‌توان «ترس و اضطراب هنگام استفاده و یا حتی هنگام تفکر استفاده از کتابخانه» تعریف کرد (Mellon, 1986, 160). اضطراب کتابخانه‌ای برای اولین بار در سال ۱۹۷۲ و از سوی سوآپ^۴ و کتزر^۵ مطرح شد. ملون در سال ۱۹۸۶ آن را به صورت نظریه‌ای رسمی مطرح کرد. باستیک^۶ مقیاس نهایی اضطراب کتابخانه‌ای را در سال ۱۹۹۲ ارائه داد که در آن

1. Kumar
2. Mukherjee
3. Library Anxiety
4. Swope
5. Kutzer
6. Bostick

از طیف پنج‌گانه لیکرت استفاده می‌شد. بر اساس نظریه ملون (۱۹۸۶) و باستیک (۱۹۹۲) پنج عامل کلی اضطراب کتابخانه‌ای مشخص شده است که باستیک این پنج عامل را به عنوان معیارهای فرعی اضطراب کتابخانه‌ای نام می‌برد. این معیارهای فرعی عبارت‌اند از: موانع عاطفی، موانع کارکنان، راحتی در کتابخانه، مهارت‌های کتابخانه‌ای و موانع مکانیکی.

شکل‌گیری نظریه اضطراب کتابخانه‌ای در متون علوم کتابداری گام بلندی بود که برای انجام پژوهش‌های بیشتر برداشته شد. از طریق شیوه‌های مختلف تحقیق، پژوهشگران توانسته‌اند نشان دهند که اضطراب کتابخانه‌ای وجود دارد و این اضطراب هم در دانشجویان کارشناسی و هم در دانشجویان تحصیلات تکمیلی وجود دارد، اگرچه نحوه بروز آن‌ها با یکدیگر متفاوت است (حدیوی، ۱۳۸۳، ۱۱۳)

پژوهش حاضر به تشریح وضعیت اضطراب کتابخانه‌ای و زمینه‌های بروز آن‌ها در دانشجویان در امر بازیابی و استفاده از کتابخانه مذکور می‌پردازد و پیشنهاد‌های مناسبی را در جهت رفع و کاهش این عامل بازدارنده ارائه می‌نماید. همچنین، در این تحقیق رابطه اضطراب کتابخانه‌ای با جنسیت، مقطع تحصیلی، معیارهای فرعی اضطراب کتابخانه‌ای و رشته تحصیلی (کتابداری و غیر کتابداری) بررسی می‌شود تا با دستیابی به این اطلاعات و نتایج آن عوامل مسبب در بروز زمینه‌های اضطراب شناسایی شده و راهکارهایی برای پیشگیری و بهبود این وضع اندیشیده شود.

فرضیه‌های تحقیق

- ۱) میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم بالاتر از حد متوسط است.
- ۲) میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم برحسب مقطع تحصیلی (کارشناسی، کارشناسی ارشد) دارای تفاوت معناداری است.
- ۳) میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم برحسب جنسیت دارای تفاوت معناداری است.
- ۴) میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم برحسب پایه‌های تحصیلی دارای تفاوت معناداری است.
- ۵) میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم برحسب رشته (کتابداری و غیر کتابداری) دارای تفاوت معناداری است.
- ۶) میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم که سابقه عضویت در کتابخانه داشته‌اند و آنان که سابقه عضویت در هیچ کتابخانه‌ای نداشته‌اند، دارای تفاوت معناداری است.

پیشینه تحقیق

عرفان منش و بصیریان جهرمی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «مطالعه تأثیر آموزش مهارت‌های کتابخانه‌ای و تورهای آشنایی با کتابخانه بر اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان» به بررسی سطح اضطراب کتابخانه‌ای گروهی از دانشجویان، تأثیر آموزش مهارت‌های کتابخانه‌ای و تورهای آشنایی با کتابخانه در کاهش اضطراب کتابخانه‌ای گروهی شامل ۷۵ دانشجوی ترم اول مقطع کارشناسی دانشگاه مالایای مالزی با استفاده از نسخه بومی شده مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای باستیک پرداخت. ایشان ابتدا دانشجویان را به سه گروه تقسیم کردند؛ گروه اول شامل دانشجویانی که در کلاس رسمی آموزش مهارت‌های کتابخانه‌ای شرکت کردند؛ دانشجویان گروه دوم بدون شرکت دوره آموزش مهارت‌های آموزشی، در تور آشنایی در کتابخانه دانشگاه که در محیط کتابخانه برگزار شد حضور یافتند و دانشجویان گروه سوم که در هیچ کدام از آموزش‌های فوق حضور نیافتند. پس از دو هفته، سطح اضطراب

کتابخانه‌ای دانشجویان سه گروه مجدداً با استفاده از مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای سنجیده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که اگرچه تفاوت معناداری در پیش‌آزمون سه گروه مورد بررسی وجود نداشته است، سطح اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویانی که در توره‌های آشنایی با کتابخانه شرکت داشته‌اند به میزان معناداری کاهش یافته است.

رفیعی مقدم و جعفری مفرد طاهری (۱۳۹۱) در مقاله خود با عنوان «بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال ورودی سال ۸۹-۹۰» به تعیین اضطراب کتابخانه‌ای در دانشکده‌های مختلف دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال پرداختند. بررسی‌ها نشان داد که در زمینه تفاوت‌های جنسیتی، اضطراب کتابخانه‌ای خانم‌ها از آقایان بیشتر، ولی از نظر سنی و سطوح آشنایی با رایانه، اضطراب آن‌ها تقریباً یکسان است. مقطع تحصیلی نیز تأثیری بر اضطراب ندارد. بیشترین میزان اضطراب در دانشکده فنی مهندسی و دانشکده شیمی و کم‌ترین اضطراب در دانشکده علوم انسانی و علوم و فنون دریایی است. عضویت در کتابخانه قبل و بعد از ورود به دانشگاه تأثیری بر اضطراب کتابخانه‌ای ندارد.

عرفان منش، محمدی و دیدگاه (۱۳۹۲) مقاله‌ای تحت عنوان «اضطراب کتابخانه‌ای در میان دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز بر مبنای ویژگی‌های زمینه‌ای» به بررسی این موضوع در ابعاد هشت‌گانه اضطراب کتابخانه‌ای (دسترسی به منابع، دسترسی به خدمات، فرایند جست‌وجوی اطلاعات، تجهیزات مکانیکی، استفاده از کتابخانه، سواد کتابخانه‌ای، کارکنان کتابخانه و ساختمان کتابخانه) پرداختند. نتایج پژوهش مبین این امر بود که ۷۹ درصد از دانشجویان، سطوح متوسط و بالایی از اضطراب را تجربه کردند. دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی کم‌ترین و دانشجویان رشته‌های کودکان استثنایی و تربیت بدنی به ترتیب بیشترین میزان اضطراب را نشان داده‌اند. مقایسه میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان مرد و زن حاکی از آن بود که اضطراب کتابخانه‌ای مردان در تمامی ابعاد آن بالاتر از زنان بوده است. بیشترین میزان اضطراب کتابخانه‌ای در دانشجویان ترم دوم و کم‌ترین میزان آن در دانشجویان ترم سوم دیده شد. همچنین، در مقایسه ابعاد هشت‌گانه اضطراب کتابخانه‌ای، اضطراب دسترسی به خدمات، بیشترین و اضطراب همکاری کارکنان کم‌ترین میانگین را نشان می‌داد. Jiao, Onwuegbuzie & Waytowich

(2008) در مقاله خود با عنوان «ارتباط میان خطاهای استنادی و اضطراب کتابخانه: مطالعه تجربی دانشجویان دکترای آموزش و پرورش» به بررسی ارتباط سطوح اضطراب کتابخانه، میزان خطاهای استنادی کیفیت فهرست منابع پروپوزال پایان‌نامه‌های دکتری ۹۳ دانشجویان دکتری پرداختند. تعداد استنادهای فراموش شده یا ناقص که در پروپوزال تحقیقاتی شرکت‌کنندگان یافت شد، مابین ۱ تا ۵۳ استناد بود (با میانگین ۱۲/۱۸ و انحراف معیار ۹/۶۶). این بررسی نشان داد که دانشجویانی که بیشترین خطاهای استنادی را داشتند سطوح بیشتری از اضطراب کتابخانه‌ای در سطوح مربوط به موانع ارتباط با کارکنان، موانع مؤثر و راحتی با کارکنان دارند. همچنین، احتمال داده شد که اضطراب کتابخانه‌ای نقش مهمی در تعیین میل باطنی دانشجویان در ارائه خطاهای استنادی داشته باشد.

روش‌شناسی پژوهش

در این تحقیق، روش پیمایشی تحلیلی برای سنجش اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشغول به تحصیل دانشگاه قم استفاده شده است. جامعه تحقیق تمامی دانشجویان زن و مرد دوره‌های روزانه و شبانه مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد است که تعداد کل این جامعه ۱۶۰۰ نفر است. روش نمونه‌گیری، تصادفی طبقه‌ای است و برای تعیین حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۲۲۵ نفر از دانشجویان دختر و پسر انتخاب شدند. از بین پرسشنامه‌های توزیع شده ۲۱۶ پرسشنامه دریافت شد که معادل ۹۶ درصد پاسخگویان است.

ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه‌ای برگرفته از مقیاس سنجش اضطراب کتابخانه‌ای باستیک (LAS) است. نسخه اصلی این مقیاس در ۴۳ گویه و با استفاده از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت در ارتباط با پنج عامل اصلی اضطراب کتابخانه‌ای (موانع کارکنان، موانع عاطفی، موانع مکانیکی، مهارت‌های کتابخانه‌ای و راحتی در کتابخانه) توسط شارون باستیک طراحی شده

است (Bostick, 1992). جمع نمرات نهایی این مقیاس از ۴۳ تا ۲۱۵ است که به ترتیب کسب بالاترین نمره نشان‌دهنده بالاترین اضطراب و برعکس است. ضریب الفای کرونباخ ۰/۸۰۴ توسط باستیک به عنوان هم‌نواختی بیرونی این ابزار گزارش شده است. ضریب همبستگی پایایی آن نیز ۰/۷۴ است.

در این تحقیق، با استفاده از پرسشنامه برگرفته از مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای باستیک و ترجمه و انطباق آن با محیط فرهنگی دانشگاه‌های ایران، از جمله حذف ۸ سؤال که یا با شرایط فرهنگی دانشگاه‌های ایران هم‌خوانی نداشت و یا به جهت نزدیک‌بودن مفاهیم آن، در سؤال‌های دیگر ادغام شد، به گردآوری اطلاعات پرداختیم. لازم به یادآوری است که طبق مکاتبات الکترونیکی با مؤلف و صاحب امتیاز، مقیاس (شارون باستیک) در تاریخ‌های ششم، پانزدهم و شانزدهم اکتبر ۲۰۱۲ برابر با ۱۵، ۲۴ و ۲۵ مهرماه ۱۳۹۱ جهت استفاده از این مقیاس اجازه کتبی گرفته شد.

جدول ۱. آزمون قابلیت اعتماد (پایایی) برای پرسشنامه

عنوان	مقدار
آلفای کرونباخ	۰/۸۹۱
تعداد سؤالات	۳۵

پایایی پرسشنامه میزان اضطراب کتابخانه‌ای ۰/۸۹۱ است که نشان می‌دهد پرسشنامه ضریب پایایی بالایی دارد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده در این پژوهش، از آمارهای توصیفی و استنباطی استفاده گردید و پس از پردازش داده‌ها به وسیله نرم‌افزار SPSS 18 و Excel نتایج در قالب جداول و نمودارهای متعدد مورد بررسی قرار گرفت.

ارائه یافته‌ها

از میان پاسخ‌دهندگان پرسشنامه، به ترتیب ۱۴۴ نفر معادل ۶۶/۷ درصد را مردان و ۷۲ نفر معادل ۳۳/۳ درصد را زنان، ۲۸ نفر معادل ۱۲/۹۶ درصد را دانشجویان رشته کتابداری و ۱۸۸ نفر معادل ۸۷/۰۳ درصد را دانشجویان غیر رشته کتابداری (شامل زبان و ادبیات فارسی، عربی، انگلیسی، تربیت بدنی و علوم تربیتی)، ۱۵۷ نفر معادل ۷۲/۷ درصد، دانشجویان مقطع کارشناسی و ۵۹ نفر معادل ۲۷/۳ درصد، دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد، ۵۶ نفر معادل ۲۵/۹ درصد، دانشجویان سال اول تحصیلی، ۷۴ نفر معادل ۳۴/۲۵ درصد، دانشجویان سال دوم تحصیلی، ۴۷ نفر معادل ۲۱/۷۵ درصد، دانشجویان سال سوم، ۳۰ نفر معادل ۱۳/۹ درصد، دانشجویان سال چهارم و ۹ نفر معادل ۴/۲ درصد، دانشجویان سال پنجم و بالاتر تشکیل می‌دهند و نیز ۱۶۶ نفر معادل ۷۶/۹ درصد از نمونه پژوهش را دانشجویانی تشکیل دادند که قبل از ورود به کتابخانه عضو کتابخانه بودند و ۵۰ نفر معادل ۲۳/۱ درصد عضو کتابخانه‌ای نبودند.

۱) آزمون فرضیه اول

میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم بالاتر از حد متوسط است.

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی متغیر اضطراب کتابخانه‌ای و معیارهای آن

عنوان معیار فرعی	تعداد	حد وسط آزمون (μ)	میانگین	میانه	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
موانع کارکنان	۲۱۶	۳۰	۲۴/۲۱	۲۴/۰۰	۷/۱۸۰	۱۰	۴۷
موانع عاطفی	۲۱۶	۱۸	۱۴/۲۳	۱۴/۰۰	۳/۹۸۰	۶	۲۵
احساس راحتی	۲۱۶	۳۳	۲۸/۹۶	۲۹/۰۰	۶/۳۴۸	۱۲	۴۶
مهارت‌های کتابخانه‌ای	۲۱۶	۲۱	۱۸/۱۲	۱۸/۰۰	۳/۷۰۲	۷	۲۷
موانع مکانیکی	۲۱۶	۳	۳/۲۴	۳/۰۰	۱/۱۶۴	۰	۵
نمره کل	۲۱۶	۱۰۵	۸۸/۷۶	۸۸/۰۰	۱۸/۱۵۶	۳۹	۱۴۰

طبق جدول ۲، میانگین نمره اضطراب کتابخانه‌ای از حد متوسط کمتر است. علاوه بر این، میانگین همه معیارهای فرعی آن به جز معیار موانع مکانیکی، از حد متوسط مربوطه کمتر هستند.

جدول ۳. نتیجه آزمون t برای مقایسه میانگین اضطراب کتابخانه‌ای و معیارهای آن با حد متوسط (۱۱۰)

فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاضل میانگین‌ها	خطای استاندارد تفاضل میانگین‌ها	تفاضل میانگین	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	مقدار t		
						حد بالا	حد پایین
-۱۱/۸۴۵	-۴/۸۲	-۶/۷۵	۰/۰۰۰	۲۱۵	-۱۱/۸۴۵	موانع کارکنان	
-۱۳/۹۳۳	-۳/۲۴	-۴/۳۱	۰/۰۰۰	۲۱۵	-۱۳/۹۳۳	موانع عاطفی	
-۹/۳۵۸	-۳/۱۹	-۴/۸۹	۰/۰۰۰	۲۱۵	-۹/۳۵۸	احساس راحتی	
-۱۱/۴۳۱	-۲/۳۸	-۳/۳۸	۰/۰۰۰	۲۱۵	-۱۱/۴۳۱	مهارت‌های کتابخانه‌ای	
۳/۰۳۹	۰/۴۰	۰/۰۸	۰/۰۰۳	۲۱۵	۳/۰۳۹	موانع مکانیکی	
-۱۳/۱۴۶	-۱۳/۸۱	-۱۸/۶۸	۰/۰۰۰	۲۱۵	-۱۳/۱۴۶	نمره کل	

سطح معنی‌داری مشاهده شده برای اضطراب کتابخانه‌ای و همه معیارهای آن کمتر از ۰/۰۵ است که نشان می‌دهد فرض برابری میانگین‌ها با حد متوسط رد می‌شود. یعنی میانگین نمرات اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده ادبیات دانشگاه قم تفاوت معنی‌داری با حد متوسط دارد؛ به این ترتیب که نمره اضطراب کتابخانه‌ای و معیارهای موانع کارکنان، موانع عاطفی، احساس راحتی و مهارت‌های کتابخانه‌ای همگی پایین‌تر از حد متوسط هستند، در حالی که نمره موانع مکانیکی بیشتر از حد متوسط است.

به این ترتیب فرضیه تحقیق مبنی بر اینکه میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان بالاتر از حد متوسط است، رد می‌شود.

۲) آزمون فرضیه دوم

میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم برحسب مقطع تحصیلی (کارشناسی، کارشناسی ارشد) دارای تفاوت معناداری است.

جدول ۴. شاخص‌های توصیفی متغیر اضطراب کتابخانه‌ای به تفکیک دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد

مقطع تحصیلی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین
کارشناسی	۱۵۷	۸۸/۹۹	۱۷/۸۳۷	۱/۴۲۴
کارشناسی ارشد	۵۹	۸۸/۱۴	۱۹/۱۲۳	۲/۴۹۰

طبق جدول ۴، میانگین نمره اضطراب کتابخانه‌ای برای کارشناسی ۸۹ و برای ارشد حدود ۸۸ است. بنابراین، در نمونه مورد مطالعه اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد تفاوت زیادی ندارد. البته نتیجه قطعی بعد از انجام آزمون t مشخص می‌شود. از آنجا که برابری یا نابرابری واریانس در نتیجه آزمون t تأثیر بسزایی دارد بهتر است قبل از آزمون t، آزمون برابری واریانس لاون انجام شد.

جدول ۵. آزمون لاون برای بررسی برابری واریانس

سطح معنی‌داری	مقدار F
۰/۴۸۱	۰/۴۹۹

سطح معنی‌داری از ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین، فرض برابری واریانس‌ها رد نمی‌شود؛ به عبارت دیگر در سطح اطمینان ۹۵ درصد، واریانس نمرات دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد برابر است. بنابراین باید به کمک SPSS آزمون t با فرض برابری واریانس انجام شود.

جدول ۶. آزمون t برای مقایسه میانگین با فرض برابری واریانس

مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی داری	تفاضل میانگین	خطای استاندارد	
				تفاضل میانگین‌ها	فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاضل میانگین‌ها
				حد بالا	حد پایین
۰/۳۰۹	۲۱۴	۰/۷۵۸	۰/۸۵۸	۶/۳۳۵	-۴/۶۱۹

سطح معنی داری مشاهده شده نشان می‌دهد، فرض برابری میانگین رد نمی‌شود یعنی تفاوت معنی داری بین میانگین نمرات دانشجویان کارشناسی و ارشد وجود ندارد.

(۱) آزمون فرضیه سوم

میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم برحسب جنسیت دارای تفاوت معناداری است.

جدول ۷. شاخص‌های توصیفی متغیر اضطراب کتابخانه‌ای به تفکیک جنسیت

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین
مرد	۱۴۴	۸۵/۷۱	۱۶/۶۲۰	۱/۳۸۵
زن	۷۲	۹۴/۸۶	۱۹/۶۲۸	۲/۳۱۳

طبق جدول ۷، میانگین نمره اضطراب کتابخانه‌ای برای دانشجویان پسر ۸۵/۷۱ و برای دانشجویان دختر حدود ۹۵ است. طبق آنچه در فرضیه مدعی شده‌ایم در نمونه مورد مطالعه اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان پسر و دختر باهم فرق می‌کنند. از آنجا که برابری یا نابرابری واریانس در نتیجه آزمون t تأثیر بسزایی دارد بهتر است قبل از آزمون t، آزمون برابری واریانس لاون انجام شود.

جدول ۸. آزمون لاون برای بررسی برابری واریانس

مقدار F	سطح معنی داری
۲/۷۶۶	۰/۰۹۸

سطح معنی داری از ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین فرض برابری واریانس‌ها رد نمی‌شود، به عبارت دیگر در سطح اطمینان ۹۵ درصد، واریانس نمرات دانشجویان دختر و پسر متفاوت است. در نتیجه باید به کمک SPSS آزمون t با فرض عدم برابری واریانس انجام شود.

جدول ۹. آزمون t برای مقایسه میانگین با فرض برابری واریانس

مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی داری	تفاضل میانگین	خطای استاندارد	
				تفاضل میانگین‌ها	فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاضل میانگین‌ها
				حد بالا	حد پایین
-۳/۵۸۸	۲۱۴	۰/۰۰۰	-۹/۱۵۳	-۴/۱۲۴	-۱۴/۱۸۱

بر اساس جدول ۹، سطح معنی داری مشاهده شده برای آزمون نشان می‌دهد تفاوت معنی داری بین میانگین نمرات دانشجویان دختر و پسر وجود دارد؛ به عبارت دیگر، بر مبنای مشاهدات نمونه، فرضیه تحقیق مبنی بر اینکه اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان پسر و دختر دارای تفاوت معناداری است تأیید می‌شود.

(۱) آزمون فرضیه چهارم

میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم برحسب پایه‌های تحصیلی دارای تفاوت معناداری است.

جدول ۱۰. شاخص‌های توصیفی متغیر اضطراب کتابخانه‌ای به تفکیک دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد

حد اکثر	حداقل	فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاضل میانگین‌ها		خطای استاندارد میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد	پایه تحصیلی	
		حد بالا	حد پایین						
۱۲۱	۳۹	۹۵/۵۱	۸۶/۴۲	۲/۲۶۹	۱۶/۹۸۲	۹۰/۹۶	۵۶	سال اول	اضطراب کتابخانه‌ای
۱۴۰	۵۲	۹۳/۸۸	۸۴/۹۹	۲/۲۳۱	۱۹/۱۸۹	۸۹/۴۳	۷۴	سال دوم	
۱۳۴	۵۶	۹۳/۲۹	۸۲/۳۷	۲/۷۱۱	۱۸/۵۸۶	۸۷/۸۳	۴۷	سال سوم	
۱۱۰	۴۸	۸۹/۸۷	۷۸/۲۶	۲/۸۳۹	۱۵/۵۵۰	۸۴/۰۷	۳۰	سال چهارم	
۱۱۵	۳۹	۱۰۷/۶۳	۷۲/۳۷	۷/۶۴۷	۲۲/۹۴۰	۹۰/۰۰	۹	سال پنجم به بالا	
۱۴۰	۳۹	۹۱/۱۹	۸۶/۳۲	۱/۲۳۵	۱۸/۱۵۶	۸۸/۷۶	۲۱۶	جمع کل	

طبق جدول ۱۰، میانگین نمره اضطراب کتابخانه‌ای برای دانشجویان سال اول حدود ۹۱، سال دوم حدود ۸۹، سال سوم حدود ۸۸، سال چهارم حدود ۸۴، سال پنجم به بالا حدود ۹۰ است. برای کل دانشجویان نیز حدود ۸۸ است.

جدول ۱۱. آزمون لون برای بررسی برابری واریانس

سطح معنی داری	مقدار F
۰/۴۱۷	۰/۹۸۵

سطح معنی داری آزمون لون از ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین، فرض برابری واریانس‌ها رد نمی‌شود، به عبارت دیگر در سطح اطمینان ۹۵ درصد، واریانس نمرات دانشجویان پایه‌های مختلف تحصیلی برابر است. لذا در خروجی SPSS، آزمون آنالیز واریانس با فرض برابری واریانس‌ها انجام شده است.

جدول ۱۲. آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه برای مقایسه میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان پایه‌های مختلف تحصیلی

منبع خطا	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی داری
بین پایه‌ها	۱۰۲۰/۹	۴	۲۵۵/۲	۰/۷۷۱	۰/۵۴۵
درون پایه‌ها	۶۹۸۵۴/۶	۲۱۱	۳۳۱/۱		
کل	۷۰۸۷۵/۵	۲۱۵			

سطح معنی داری آزمون F بیشتر از ۰/۰۵ است که نشان می‌دهد فرض برابری میانگین‌ها رد نمی‌شود، یعنی تفاوت معنی داری بین نمره اضطراب کتابخانه‌ای در پایه‌های تحصیلی مختلف دانشجویان وجود ندارد. پس با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت میانگین نمره اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم در پایه‌های مختلف تحصیلی برابر است.

(۲) آزمون فرضیه پنجم

میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم برحسب رشته (کتابداری و غیر کتابداری) دارای تفاوت معناداری است.

جدول ۱۳. شاخص‌های توصیفی متغیر اضطراب کتابخانه‌ای به تفکیک رشته

رشته تحصیلی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین
کتابداری	۲۸	۸۲/۲۱	۱۸/۵۹۸	۳/۵۱۵
غیر کتابداری	۱۸۸	۸۹/۷۳	۱۷/۹۳۶	۱/۳۰۸

بر اساس جدول ۱۳، میانگین نمره اضطراب کتابخانه‌ای برای دانشجویان رشته کتابداری ۸۲/۲۱ و برای دانشجویان رشته‌های غیر کتابداری ۸۹/۷۳ است. طبق آنچه در فرضیه آمده است در نمونه مورد مطالعه میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان رشته‌های کتابداری و غیر کتابداری باهم متفاوت هستند.

البته نتیجه قطعی بعد از انجام آزمون t مشخص می‌شود. بنابراین در ادامه با انجام آزمون آماری فرضیه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

جدول ۱۴. آزمون لون برای بررسی برابری واریانس

مقدار F	سطح معنی‌داری
۰/۰۰۳	۱/۹۵۵

سطح معنی‌داری از ۰/۰۵ بیشتر است. در نتیجه، فرض برابری واریانس‌ها رد نمی‌شود، به عبارت دیگر، با اطمینان ۹۵ درصد، واریانس نمرات دانشجویان رشته‌های کتابداری و غیر کتابداری باهم متفاوت است، بنابراین باید به کمک SPSS آزمون t با فرض عدم برابری واریانس انجام گردد.

جدول ۱۵. آزمون t برای مقایسه میانگین با فرض برابری واریانس

مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	تفاضل میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاضل میانگین‌ها	
				حد پایین	حد بالا
-۲/۰۶۰	۲۱۴	۰/۰۴۱	-۷/۵۲۰	۳/۶۵۰	-۱۴/۷۱۵

سطح معنی‌داری مشاهده شده برای آزمون نشان می‌دهد تفاوت معنی‌داری بین میانگین نمرات دانشجویان رشته‌های کتابداری و غیر کتابداری وجود دارد. یعنی با اطمینان ۹۵ درصد می‌توانیم بگوییم میانگین نمره اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان رشته‌های کتابداری و غیر کتابداری باهم متفاوت است.

۳) آزمون فرضیه ششم

میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم که سابقه عضویت در کتابخانه داشته‌اند و آن‌ها که سابقه عضویت در هیچ کتابخانه‌ای نداشته‌اند، دارای تفاوت معناداری است.

جدول ۱۶. شاخص‌های توصیفی متغیر اضطراب کتابخانه‌ای به تفکیک سابقه عضویت

سابقه عضویت در کتابخانه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین
بله	۱۶۶	۸۹/۱۲	۱۸/۴۶۲	۱/۴۳۳
خیر	۵۰	۸۷/۵۶	۱۷/۲۲۷	۲/۴۳۶

میانگین نمره اضطراب کتابخانه‌ای برای دانشجویانی که قبل از ورود به دانشگاه عضو کتابخانه بوده‌اند، حدود ۸۹ و برای دانشجویانی غیر عضو، حدود ۸۸ است. طبق آنچه در فرضیه آمده است در نمونه مورد مطالعه اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان پسر و دختر باهم فرق می‌کنند. البته نتیجه قطعی بعد از انجام آزمون t مشخص می‌شود. بنابراین، در ادامه با انجام آزمون آماری فرضیه تحقیق را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

جدول ۱۷. آزمون لون برای بررسی برابری واریانس

مقدار F	سطح معنی‌داری
۰/۰۰۸	۰/۹۲۷

سطح معنی‌داری از ۰/۰۵ بیشتر است. در نتیجه، فرض برابری واریانس‌ها رد نمی‌شود؛ به عبارت دیگر، با اطمینان ۹۵ درصد، واریانس نمرات دانشجویان عضو کتابخانه و غیر کتابخانه برابر است. بنابراین، باید به کمک SPSS آزمون t با فرض برابری واریانس انجام می‌شود.

جدول ۱۸. آزمون t برای مقایسه میانگین با فرض برابری واریانس

مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	تفاضل میانگین	خطای استاندارد تفاضل میانگین‌ها	فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاضل میانگین‌ها	
					حد پایین	حد بالا
۰/۵۳۲	۲۱۴	۰/۵۹۵	۱/۵۶۰	۲/۹۳۴	-۴/۲۲۳	۷/۳۴۳

سطح معنی‌داری مشاهده شده برای آزمون ۰/۵۹۵ است که از این طریق، فرض برابری میانگین رد نمی‌شود؛ به عبارت دیگر، تفاوت معنی‌داری بین میانگین نمرات دانشجویانی که قبل از ورود به دانشگاه عضو کتابخانه بوده‌اند و آنان که عضو نبوده‌اند، وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم، طبق جدول (۲)، حدود ۸۸ است که پائین‌تر از حد متوسط می‌باشد. طبق جدول (۴)، میانگین اضطراب کتابخانه‌ای برای دانشجویان مقاطع کارشناسی ۸۹ و برای دانشجویان کارشناسی ارشد حدود ۸۸ است. بنابراین، در نمونه مورد مطالعه اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد تفاوت زیادی وجود ندارد. این نتایج مشابه تحقیقات رفیعی مقدم و جعفری مفرد طاهری (۱۳۹۰) است.

در بررسی معیارهای فرعی اضطراب کتابخانه‌ای، بر اساس جدول (۲)، به ترتیب موانع مکانیکی، مهارت‌های کتابخانه‌ای، احساس راحتی، موانع عاطفی و در نهایت موانع مربوط به کارکنان قرار دارد. میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان مورد مطالعه، در کلیه مقیاس‌های فرعی در سطح متوسط قرار دارد، با این تفاوت که در مقیاس فرعی موانع مکانیکی در طیف بالای حد متوسط است.

در بررسی میانگین اضطراب کتابخانه‌ای برحسب جنسیت با توجه به جدول (۷)، میانگین اضطراب کتابخانه‌ای در بین دانشجویان دختر حدود ۹۵ و در بین دانشجویان پسر ۸۵ و این مشابه نتایج تحقیق رفیعی مقدم و جعفری مفرد طاهری (۱۳۹۱) است. در مطالعه‌ای که عرفان منش، محمدی و دیدگاه (۱۳۹۲) در مورد سنجش اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز انجام دادند، میزان اضطراب کتابخانه‌ای در بین دانشجویان پسر بیشتر از دختر گزارش شد.

در بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای در بین دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم برحسب پایه تحصیلی، بر طبق جدول (۱۰)، تفاوت معنی‌داری بین پایه‌های تحصیلی دانشجویان و میزان اضطراب کتابخانه‌ای آن‌ها مشاهده نشد. یافته‌های این تحقیق مشابه نتایج رفیعی مقدم و جعفری مفرد طاهری (۱۳۹۱)، عرفان منش، محمدی و دیدگاه (۱۳۹۲) است.

در بررسی میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان رشته کتابداری با سایر رشته‌های موجود در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم، طبق جدول (۱۳) مشخص شد، میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان رشته کتابداری ۸۲/۲۱ و دانشجویان رشته غیر کتابداری ۸۹/۷۳ است؛ به عبارت دیگر، در واریانس نمرات اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان رشته کتابداری و غیر کتابداری باهم متفاوت است که مشابه تحقیق عرفان منش، محمدی و دیدگاه (۱۳۹۲) است.

در تحقیق اخیر، بین اضطراب کتابخانه‌ای افرادی که قبل از ورود به دانشگاه از کتابخانه استفاده کرده و آن‌هایی که استفاده نکرده‌اند طبق جدول (۱۶)، اختلاف معناداری مشاهده نشد. این نتیجه، مشابه تحقیق رفیعی مقدم و جعفری مفرد طاهری (۱۳۹۱) بود. با توجه به تحقیق اخیر، به نظر می‌رسد که افزایش تعداد دفعات استفاده از کتابخانه و آشنایی بیشتر با آن نتوانسته است در کاهش اضطراب کتابخانه‌ای مؤثر باشد؛ همان‌طور که میزان اضطراب در بین دانشجویان کارشناسی ارشد و کتابداری که به نظر می‌رسد ارتباط بیشتری با کتابخانه دارند نیز این اضطراب کاهش نیافته است.

پیشنهادها

اهمیت مطالعه اضطراب کتابخانه‌ای به خصوص در مورد دانشجویان بر این امر استوار است که چون این افراد جهت انتخاب موضوع، جمع‌آوری اطلاعات و پیشینه پژوهش پایان‌نامه‌های خود و انجام تکالیف درسی نیازمند استفاده از کتابخانه هستند، اضطراب کتابخانه‌ای می‌تواند تأثیر منفی بر عملکرد تحصیلی و کمیت و کیفیت تولیدات علمی آن‌ها داشته باشد. توجه ویژه به رعایت اصول اخلاقی در رشته کتابداری، و نیز توجه به رفتار و برخورد کتابداران با کاربران نقش تعیین‌کننده‌ای در احساس آرامش روانی آنان داشته و در کاهش اضطراب کتابخانه‌ای مراجعین مفید خواهد بود. نتایج این تحقیق حاکی از وجود این واقعیت است که توجه و آموزش کتابداران و کارمندان کتابخانه با مفهوم و اهمیت اضطراب کتابخانه‌ای، امری ضروری است. از این رو، پذیرش آن می‌تواند نقش مهمی در کاهش زمینه‌های ایجاد این مشکل داشته باشد. برطرف کردن کمبودهای موجود در کتابخانه، نظیر آموزش نحوه استفاده از تجهیزات کتابخانه و ارائه دستورالعمل‌های لازم در این زمینه، نصب راهنماهای آموزشی مورد نیاز در کتابخانه هم می‌تواند زمینه بروز این پدیده را کاهش دهد. آشنا ساختن دانشجویان با مفهوم و نتایج اضطراب کتابخانه‌ای تأثیر بسیار مفیدی در کاهش این پدیده خواهد داشت. فراهم کردن امکانات و تجهیزات بیشتر و بهتر برای مراجعان کتابخانه و تلاش در جهت رفع مسائل فنی و فیزیکی کتابخانه، استفاده از تجهیزات مکانیکی در کتابخانه‌ها نیز از دیگر عوامل اضطراب‌زا هستند که باعث ایجاد اضطراب کتابخانه‌ای بالاتر از حد متوسط شده‌اند. انجام تحقیق‌های تکمیلی که سطح و میزان اضطراب کتابخانه‌ای کاربران را از نظر ویژگی‌های شخصیتی کاربر و محیطی کتابخانه‌ها مورد سنجش قرار داده و در صورت مشاهده این مشکلات، عوامل مؤثر بر آن‌ها را شناسایی و در صدد کاهش و رفع آن برآیند، می‌تواند گام مفیدی در جهت استفاده مؤثر کاربران از منابع و خدمات کتابخانه‌ای محسوب شوند. گردد.

منابع

- خدیبوی، شهناز (۱۳۸۳). مروری بر اضطراب کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های دانشگاهی. *فصلنامه کتاب*، ۵۷ (دوره ۱۵، شماره اول): ۱۰۹-۱۱۴.
- رفیعی مقدم، فریده؛ جعفری مفرد طاهری، الهه (۱۳۹۱). بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال ورودی سال ۸۹-۹۰. *فصلنامه دانش‌شناسی*، ۱۶ (دوره ۵): ۶۱-۷۱.
- عرفان منش، محمدامین؛ بصیریان جهرمی، رضا (۱۳۹۰). مطالعه تأثیر آموزش مهارت‌های کتابخانه‌ای و تورهای آشنایی با کتابخانه بر اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان. *فصلنامه دانش‌شناسی*، ۱۵ (دوره ۴): ۴۳-۵۲.
- عرفان منش، محمدامین؛ دیدگاه، فرشته (۱۳۹۰). اضطراب کتابخانه‌ای، چالشی فرا روی استفاده مؤثر از خدمات کتابخانه‌ای. *کتاب ماه کلیات*، ۱۶۲ (سال چهاردهم): ۴۳-۵۴.
- عرفان منش، محمدامین؛ محمدی، مهدی و دیدگاه، فرشته (۱۳۹۲). اضطراب کتابخانه‌ای در میان دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز بر مبنای ویژگی‌های زمینه‌ای. *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازمان‌دهی اطلاعات*.
- کومار، کریشان (۱۳۷۴). روش‌های پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی. ترجمه فاطمه رهادوست. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- موکهرجی، اجیت کومار (۱۳۸۲). تاریخ و فلسفه کتابداری. ترجمه اسدالله آزاد. تهران: کتابدار.

- Bostick, S. L. (1992). The development and validation of the library anxiety scale. (*Doctoral dissertation, Wayne State University*).
- Erfanmanesh, Mohammad Amin, A. Abrizah and Noor Harun Abdul Karim. (2012). Development and validation of the information seeking anxiety scale. *Malaysian Journal of Library and Information Science*, 17 (1): 21-39.
- Jiao, Q. G., Onwuegbuzie, A. J., & Waytowich, V. L. (2008). The relationship between citation errors and library anxiety: An empirical study of doctoral students in education. *Information Processing & Management*, 44(2), 948-956.
- Mellon, C. A. (1986). Library anxiety: A grounded theory and its development. *College & Research Libraries*, 47(2), 160-165.
- Swope, M. J., & Katzer, J. (1972). The silent majority: Why don't they ask questions? *RQ*, 161-166.